

Energie Verslag Nederland 2004

Gas- en olie-industrie

Conflict Havenbedrijf Rotterdam met oliemaatschappijen	2
EU-Rusland-top	2
Gas- en olieprijsen	2
Gas- en oliewinning: Noordzee, kleine velden, Schoonebeek	7
Gaswinning in de Waddenzee	8
Kostenreductie Gasunie	12
Milieueffecten	12
Overeenkomst Gazprom en Gasunie	13
Shell: inschatting voorraden	13
Zwavelvrije benzine	14

Conflict Havenbedrijf Rotterdam met oliemaatschappijen

Het Havenbedrijf Rotterdam blijft zich verzetten in een slepende juridische procedure waarin grote oliemaatschappijen de hoogte van het havengeld voor tankers betwisten. Volgens de olieconcerns betalen zij voor een tanker 3 keer zo veel als voor een containerschip wordt gerekend. Olie-tankers leveren het Havenbedrijf elk jaar ongeveer € 40-50 mln. aan havengeld op. De affaire speelt al sinds 1997, toen Shell de zaak aanhangig heeft gemaakt. Later hebben 3 andere raffinaderijen in de Rotterdamse haven, Nerefco, Kuwait Petroleum en ExxonMobile, zich bij Shell aangesloten. Oud Shell-directeur J. Kvitvang heeft vorig jaar bij zijn afscheid gesteld dat het Havenbedrijf misbruik maakt van een monopoliepositie omdat de grote tankers niet naar andere havens kunnen. Volgens Kvitvang subsidieert Rotterdam andere havensectoren met het geld dat met de tankers wordt verdiend. In 2002 heeft de Rotterdamse rechtbank in een tussenvonnis Shell deels in het gelijk gesteld. De rechtbank vond ook dat er een commissie van wijze mannen moest komen om de berekeningsmethodiek van havengeld te bestuderen. Tegen dat vonnis heeft het Havenbedrijf zich met succes verweerd, maar in een volgende procedure heeft de Hoge Raad de zaak terugverwezen naar het Hof in Amsterdam.

EU-Rusland-top

De Europese Unie zal de EU-Rusland-top, die op 11 november in Den Haag plaatsvindt, niet aangrijpen om bij Rusland aan te dringen op hervorming van de gasector. Dat melden bronnen bij de EU en in de Nederlandse regering die bij de voorbereidingen van de top betrokken zijn. De OESO, de economische denktank van 30 industriële landen, pleitte onlangs in een rapport voor radicale hervormingen. Volgens de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) zal Rusland er niet in slagen zijn gasproductie uit te breiden als het monopolie van staatsbedrijf Gazprom niet wordt opgebroken. Voor de EU kan dat nadelig uitpakken. Gazprom levert nu al 25% van het gas dat in Europa wordt gebruikt. De bedoeling is dat dit in 2020 zal zijn uitgebreid naar 38%. De EU wordt steeds afhankelijker van Russisch gas, omdat de gasproductie in de eigen landen, zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk, gestaag terugloopt. De EU beschouwt de herstructurering van Gazprom vooralsnog als een 'interne aangelegenheid' van de Russen.

Gas- en olieprijs

Januari

In januari zijn de prijzen van ruwe olie naar het hoogste niveau sinds tien maanden gestegen. In Londen stegen de prijzen van een vat Noordzee-olie ook flink. Er zijn verschillende oorzaken voor de stijging. Een concrete aanleiding is de sluiting van een grote raffinaderij in Algerije na een grote explosie, die zeker 23 mensen het leven heeft gekost. Een andere aanleiding vormen de ongewoon koude temperaturen in de Verenigde Staten, die de voorraden doet slinken. Sinds september, toen het oliekartel OPEC besloot om de olieproductie te beperken, zijn de Amerikaanse olieprijs ruim 8 dollar per vat gestegen. Op 22 januari sloot in Londen de Brent Crude op 31,11 dollar per vat.

Februari

In februari zijn de prijzen op de olietermijnmarkten in New York en Londen flink gestegen. In Londen liep Brent crude op tot prijzen tegen de 30 dollar per vat. Oorzaak is een OPEC-besluit om de officiële olieproductie flink te verminderen. Vanaf 1 april gaat het aantal geproduceerde vaten met 1 mln. omlaag tot 23,5 mln. per dag. De meeste analisten hadden verwacht dat de productie gelijk zou blijven. In New York steeg de prijs van een vat ruwe olie ruim 3% naar 33,87 dollar. In Londen werd Brent-olie, die van mindere kwaliteit is, ruim 2% duurder. Diezelfde analisten betwijfelen wel of de OPEC-leden zich zullen houden aan de nieuwe quota. Volgens de olieministers van Iran en Libië maakt vooral de goedkope dollar het verhogen van de prijzen noodzakelijk. Daarnaast verwacht de OPEC minder vraag door het einde van de winter op het Noordelijk halfrond en meer aanbod wanneer Irak zijn olieproductie weer vervat. De OPEC komt 31 maart weer bijeen in Wenen. Het stijgen van de crudeprijzen resulteert ook in hogere prijzen op de markten voor andere olieproducten en kan daarmee op termijn ook de gasprijzen opdrijven.

Maart

De olieprijs hebben in maart niveaus overschreden die sinds de oorlog in Irak niet meer waren bereikt. In Londen steeg de prijs van een vat Brent met \$ 0,33 tot \$ 32,57. Voor ruwe olie die in New York wordt verhandeld, en van iets betere kwaliteit is, moest \$ 36,13 per vat (van 159 liter) worden betaald. Dit zijn prijzen van een jaar geleden, toen de door de Amerikanen geleide invasie van Irak veel zorg over de olieleveranties in de wereld met zich bracht. De prijsstijging is ditmaal een direct gevolg van de vorige maand aangekondigde productiebeperking met 4% van de OPEC, de Organisatie van Olie-exporterende Landen.

April

De olieprijs zijn in april op de termijnmarkten in Londen op het hoogste niveau in ruim een jaar beland. Voor een vat olie uit de Noordzee werd even iets meer dan \$ 34 betaald tegen \$ 33,64. Een dergelijk niveau is sinds maart vorig jaar niet meer voorgekomen. Volgens handelaren dreven vooral Amerikaanse investeringsfondsen de prijzen omhoog. Zij reageerden daarmee op het besluit van Spanje om de troepen uit Irak terug te trekken. De termijnmarkten vrezen nu voor meer terroristische aanslagen, waardoor de olieprijs op een hoog niveau zullen blijven.

Mei

De olieprijs zijn in mei op het hoogste niveau in 13 jaar beland. Een vat Brent-olie steeg op de termijnmarkten in Londen meer dan 4% en kostte daarmee bijna \$ 36. De piek bedroeg \$ 35,92, een niveau dat sinds de crisis rond Koeweit in 1990/1991 niet meer is gezien. Handelaren zeiden dat oliekopers vooral nerveus reageren op de terreuraanslagen die de afgelopen tijd olie- en chemische installaties in het Midden-Oosten hebben getroffen.

Van 22 tot en met 24 mei vindt in het Okura Hotel te Amsterdam het International Energy Forum plaats, een tweeverjaarljkse topontmoeting tussen ministers van olie-importerende en -exporterende landen van de OPEC. EZ-minister Brinkhorst is gastheer. De OPEC-ministers zullen informeel overleggen over een mogelijke productieverhoging. De olieprijs daalde daarop met 3%, maar die prijsdaling is alweer tenietgedaan. Volgens de secretaris-generaal van de OPEC wordt de olieprijsstijging veroorzaakt door factoren die de OPEC niet kan beïnvloeden. Hij schrijft de hoge prijs

toe aan 'geopolitieke onzekerheden, een gebrek aan raffinagecapaciteit in de VS en activiteiten van investeringsfondsen en speculanten. Uit cijfers van het Internationale Energie Agentschap (IEA) blijkt dat de vraag naar olie dit jaar groeit met 1,9 mln. vaten per dag (2,5%) ten opzichte van vorig jaar; de hoogste stijging sinds 1988. Het verbruik stijgt in de Verenigde Staten, Europa en vooral Azië, waar China met ten minste 13% veruit de sterkste stijging laat zien. Alleen in Japan en de voormalige Sovjet-Unie daalde het verbruik. De sterke vraagstijging kan volgens het IEA mede verklaren waarom de olieprijs zo scherp is gestegen. De productie in landen die niet behoren tot de OPEC valt tegen, met uitzondering van Rusland. Het gevolg is dat de wereld dit jaar afhankelijker zal worden van OPEC, aldus het IEA.

In mei komt de prijs van een vat ruwe olie op de termijnmarkt in New York op \$ 41,38. Het vorige record dateert uit 1990 (\$ 41,15). Een vat Brent olie, dat in Londen wordt verhandeld, noteerde \$ 37,88. Brent-olie is van iets mindere kwaliteit. De prijsstijging is een gevolg van de grote vraag naar olie in de Verenigde Staten en China. In de zomermaanden trekken miljoenen Amerikanen er weer op uit. In die periode is de vraag naar brandstof groot. De afgelopen winter was dat ook al het geval omdat het toen zo koud was in de VS. China is net als de VS grootverbruiker. De economie van China maakt een enorme groei door. Een andere factor die bijdraagt aan de prijsstijging is de angst voor aanslagen in het Midden-Oosten op pijpleidingen en andere olie-installaties.

De hoge olieprijzen staan garant voor een belangenconflict tijdens het International Energy Forum (IEF) in Amsterdam in mei. Eurocommissaris voor energie zaken, Loyola de Palacio, zegt tijdens het Forum, gesteund door Groot-Brittannië, Duitsland en de VS, dat OPEC zich aan zijn 'belofte' moet houden van een prijs tussen de \$ 22 en \$ 28 per vat. De OPEC-landen vinden de huidige olieprijs niet onredelijk, gezien de lage dollarkoers en de inflatie. Wel is OPEC ongerust over de stabiliteit van de prijs. De OPEC stelt dat die in gevaar komt door geopolitieke onzekerheden en een (dreigende) 'mismatch' tussen vraag en aanbod. Doel van de tweejaarlijkse IEF vergadering van energieministers uit zeventig landen is om een 'dialoog' te hebben tussen producenten en consumenten van olie en gas. Zowel export- als importlanden zeggen te streven naar een 'stabiele' en 'redelijke' olieprijs. De consumptielanden hadden zich neergelegd bij de streefprijs die OPEC tot beleidsdoel heeft verheven: tussen de \$ 22 en \$ 28 per vat. De Nederlandse regering, die dit jaar het IEF mag organiseren, heeft als thema voor de bijeenkomst gekozen voor het bevorderen van investeringen in de winning van olie en gas. Die investeringen moeten plaatsvinden in het Midden-Oosten en de voormalige Sovjet-Unie, waar de grootste voorraden zijn, maar zullen afkomstig moeten zijn van westerse particuliere bedrijven. Nederland ziet het als zijn taak om die twee partijen bij elkaar te krijgen. Brinkhorst heeft daarom, voor het eerst in de geschiedenis van het IEF, ook de grote oliemaatschappijen en banken uitgenodigd op de bijeenkomst.

De hoge olieprijs levert de Nederlandse schatkist dit jaar waarschijnlijk € 400 mln. extra op. In ramingen voor het kabinet in mei rekent het CPB met een gemiddelde prijs per vat olie van \$ 33. Eerder was dat nog \$ 29. De prijs van aardgas is aan die van de olie gekoppeld, zodat Nederland een financiële meevaller heeft. Het voordeel gaat voor meer dan de helft naar het terugbrengen van het begrotingstekort. Het andere deel komt beschikbaar voor het Fonds Economische Structuurversterking, van waaruit grote infrastructurele projecten als de Betuwelijn worden gefinancierd.

Juni

De olieprijs heeft in juni een nieuw record bereikt, na de bloedige terreuractie in Saudi-Arabië. De prijs voor een vat ruwe olie voor levering in juli kwam op de termijnmarkt in New York voor het eerst op \$ 42. Intussen lijken steeds meer olielanden voorstander van een verruiming van de productiequota. Nadat het recordniveau in New York was bereikt, zakte de prijs iets terug tot \$ 41,80. In Londen voltrok zich eenzelfde patroon. Daar kostte een vat Brent-olie, die van mindere kwaliteit is, op zijn piek \$ 38,70, om daarna terug te vallen naar \$ 38,55.

De olieprijs is flink gedaald na een geruststellende verklaring van de OPEC. De organisatie van olie-exporterende landen zegt nog een kleine reservecapaciteit te hebben, die zonodig meteen kan worden ingezet. Direct na die mededeling zakte in New York de prijs van een vat olie tot iets onder de \$ 43. Eerder werd nog een recordprijs van ruim \$ 44 betaald. De ontwikkelingen op de internationale oliemarkten worden als bedreigend ervaren voor het wereldwijde economische herstel. De nog altijd hoge prijs is het gevolg van de toenemende vraag uit landen als China en India, de spanningen in Irak en de problemen rond het Russische olieconcern Yukos.

Augustus

De olieprijsen zijn in augustus op een recordniveau beland. Een vat Amerikaanse olie van 159 liter kostte in de elektronische handel in New York voor het eerst meer dan 47 dollar op 47,01 dollar. Amerikaanse olie is sinds eind juni al meer dan een kwart in prijs gestegen. De afgelopen veertien handelsdagen werd de olie nagenoeg elke dag duurder, behalve op de dag dat bleek dat Venezuela politieke onrust voorlopig even bespaard blijft. Het Zuid-Amerikaanse land is een van de belangrijkste olieproducenten in de wereld. Oliehandelaren reageerden vooral op het dreigement van rebellen in Irak om Iraakse productiefaciliteiten aan te vallen. Ook verwachten de termijnmarkten dat de vraag naar olie in de toekomst op een hoog niveau zal blijven, omdat de wereldeconomie nog niet echt lijkt te lijden onder de hoge olieprijsen. De Verenigde Staten meldden dat de inflatie binnen de perken blijft, ondanks de hogere kosten voor energie.

September

De prijs van een vat ruwe Amerikaanse olie is in september de psychologisch belangrijke grens van \$ 51 gepasseerd. Bij het sluiten van de handel op de termijnmarkt kostte een vat van 159 liter \$ 51,09. De prijsstijging hangt samen met politieke onzekerheden, vooral in het Midden-Oosten en Nigeria. Daarnaast hebben orkanen de olieproductie in de Golf van Mexico verminderd. Intussen blijft de vraag naar olie hoog, onder andere door de sterke vraag naar brandstof in China. Analisten zijn erg bezorgd over het huidige prijspeil omdat de mogelijkheden om de olieproductie op te voeren, beperkt zijn. De meeste olie-exporterende landen binnen de OPEC kunnen niet meer olie oppompen dan ze nu al doen. De situatie in Irak blijft gevaarlijk, omdat rebellen daar nog steeds oliepijpleidingen opblazen. Op de effectenbeurs van New York stonden de belangrijkste indexen al in de vroege handel onder druk door de stijgende olieprijs. Beleggers worden weer zenuwachtig nu de publicatie van de olievoorraden in de VS op handen is.

Oktober

De olieprijsen hebben in oktober weer nieuwe recordniveaus bereikt, maar vielen later flink terug. De handel noteerde voor de Amerikaanse ruwe olie een prijs van \$ 52,50

per vat, na een hoogste notering van \$ 54,45. De latere flinke terugval werd veroorzaakt door winstnemingen van speculanten. Ook olie uit de Noordzee werd duurder dan ooit tevoren. De prijs van Brent-olie voor levering in november bereikte een hoogste peil van \$ 51,50 per vat om vervolgens terug te zakken naar \$ 49,60.

Tijdens de EZ-begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer in oktober blijkt dat de gasprijs in 2005 flink zal stijgen en dat EZ-minister Brinkhorst niets zal doen om dit te voorkomen. Brinkhorst stelt dat de gasprijs stijgt door de hoge olieprijs en niet door beleid. Energiebedrijven worden dit jaar voor het eerst niet gehinderd door afgesproken maximumtarieven. De energiemarkt is dit jaar geliberaliseerd en daarmee is, naar de wens van marktpartijen, het systeem van maximum- en minimumtarieven vervalten. Brinkhorst zegt te betreuren dat zo'n systeem er niet is, maar stelt tegelijkertijd dat consumenten het raar hadden gevonden als bij een dalende olieprijs de gastarieven niet hadden mogen dalen door minimumtarieven. Brinkhorst belooft om de stijgende gas- en stroomprijzen toe te lichten. Hij zal aangeven welk deel van de gasprijsstijging wordt veroorzaakt door de hoge olieprijs, de dure dollar en de energiebelastingen van de overheid.

Uit een internationale studie naar de gasprijzen, uitgevoerd door de NUS Consulting Groep, blijkt in oktober dat de prijs van aardgas in Nederland het afgelopen jaar snel gestegen in vergelijking met andere landen. De prijs voor gasverbruik voor industriële installaties steeg met 11,7%. De gasprijs voor verwarmingdoeleinden met 19,4%. Nederland bezet met de gasprijzen de vijfde plaats van de onderzochte landen. Vorig jaar was dat nog de tiende. Denemarken is het duurste land wat gasprijzen betreft en de Britse prijzen zijn het snelst gestegen. De drijvende factor achter deze ontwikkelingen is nog steeds een verhoging van de internationale olieprijs, waaraan de langetermijn groothandelscontracten vaak verbonden zijn. Bovendien hebben verhogingen van de belastingstoelagen er eveneens toe bijgedragen dat industriële klanten steeds meer moeten betalen voor hun energie. De recente stijgingen in de marktprijzen voor de olie hebben reeds een gevolg gehad op de gasprijzen in sommige markten. Het is hoogst waarschijnlijk dat deze prijzen recordhoogten zullen halen in de volgende maanden, analoog aan de stijgingen in de olieprijs op de wereldmarkt.

De forse prijsstijgingen bij aardolie zijn voor Gasunie aanleiding om in januari volgend jaar de prijzen met ongeveer 20% in plaats van met 15% te verhogen, zo meldt de gasleverancier in oktober. Het gaat dan om de groothandelsprijzen voor de energiedistributiebedrijven. Indien eind oktober blijkt dat de olieprijs tot onder de \$ 40 per vat gedaald is, dan kan de stijging nog iets meevallen. Een nog grotere stijging is echter ook mogelijk. De 15% stijging werd pas vorige maand bekend gemaakt. De olieprijs is dit jaar al 65% gestegen. EnergieNed verwacht dat de huishoudelijke eindgebruikers voorlopig weinig zullen merken, omdat de consumentengasprijs maar met 3% per half jaar mogen stijgen.

November

De prijzen van ruwe olie zijn in november gedaald tot het laagste peil in meer dan zes weken, tot rond de \$ 47 per vat. Handelaren schreven dat toe aan het wegebben van de vrees voor tekorten. De olievoorraden in de Verenigde Staten zijn al enkele weken gegroeid. Bovendien kwam er onlangs een eind aan een dagenlange blokkade van het Suez-kanaal, een belangrijke aanvoerroute voor olie. Op de termijnmarkt in New York daalde de notering van lichte Amerikaanse olie voor levering in december 47,16

dollar per vat. Dat is meer dan 15% minder dan het recordniveau van 55,67 dollar van 25 oktober.

Gas- en oliewinning; Noordzee, kleine velden, Schoonebeek

EZ-minister Brinkhorst heeft in april in overleg met minister Wijn van Financiën gezegd dat het winnen van gas op de Noordzee moet worden bevorderd door de oliemaatschappijen opnieuw een belastingvoordeel te geven. Meer gaswinning leidt tot meer aardgasbaten voor de overheid. Per 1 januari 2003 verviel de voor ondernemingen aantrekkelijke mogelijkheid van willekeurige afschrijving van investeringen op het Continentaal Plat. Het kabinet zegde toen toe, dat de gevolgen daarvan na 2 jaar bezien zouden worden. Hoewel de resultaten van de evaluatie nog niet bekend zijn, toont Brinkhorst zich verontrust door cijfers over teruglopende investeringen in gaswinning. Volgens de brancheorganisatie Nogepe kan herstel van de willekeurige afschrijving op termijn leiden tot ongeveer 100 mln. m³ aardgas meer uit de Noordzee. Dat zou op de lange duur goed zijn voor € 7 mld. aan aardgasbaten voor de overheid. Van elke aardgaseuro gaat ongeveer 70 cent naar de overheid. Het voordeel daarvan zou ruimschoots opwegen tegen het nadeel dat de schatkist heeft door willekeurige afschrijving. Ondernemingen kunnen door willekeurige afschrijving het betalen van belasting uitstellen hetgeen de liquide positie bevordert.

De herontwikkeling van het olieveld Schoonebeek in de provincie Drenthe is in april een stap dichterbij gekomen. Een studie van de NAM naar de technische haalbaarheid valt gunstig uit. Afhankelijk van het onderzoek naar de financieel-economische haalbaarheid, wordt in 2005 een definitieve beslissing genomen. Met de herontwikkeling is een investering van circa € 350 mln. gemoeid. Het olieveld Schoonebeek werd in 1943 ontdekt door Shell en vormde 3 jaar later de aanleiding voor de oprichting van de NAM, de gezamenlijke onderneming van Shell en ExxonMobil. Sindsdien zijn er 250 mln. vaten uit het 'oudste' olieveld van Nederland gehaald. In 1996 stopte de winning. De Schoonebeekse olie is taai en stroperig en was met de toen beschikbare technieken niet langer meer rendabel uit de grond te halen. De NAM verwacht dat het met de technieken van vandaag mogelijk moet zijn om over een periode van meer dan 20 jaar nog 100 mln. vaten uit de grond te halen. In totaal zou daarmee ruim eenderde van de oorspronkelijk aanwezige olie zijn geproduceerd. Als alles volgens plan verloopt, kan eind 2007 de eerste olie worden gewonnen.

Tijdens een informatiebijeenkomst van de provincie Drenthe en de NAM in juni Schoonebeek blijken de inwoners van Schoonebeek de plannen van de NAM om het plaatselijke olieveld opnieuw te ontwikkelen een warm hart toe te dragen. Vooral vanwege de economische effecten voor de regio. Hernieuwde oliewinning levert volgens de NAM structureel zo'n 50 banen op en in de beginfase zelfs veel meer. Eerder dit jaar maakte de gezamenlijke onderneming van Shell en ExxonMobil bekend dat herontwikkeling van het olieveld technisch haalbaar is. De economische haalbaarheid wordt nog onderzocht. In de loop van volgend jaar verwacht de NAM definitief te beslissen of de oliewinning doorgaat, nadat de aandeelhouders naar verwachting eind dit jaar worden geïnformeerd.

EZ-minister Brinkhorst heeft de publicatie [‘Olie en gas in Nederland - Jaarverslag 2003 en prognose 2004-2013’](#) in juli naar de Tweede Kamer gestuurd. Hieruit blijkt dat de raming van de aardgasreserve per 1 januari 2004 uitkomt op 1615 miljard m³.

Terwijl er in 2003 68 miljard m³ is geproduceerd, is de verwachte aardgasvoorraad met slechts 4 miljard m³ gedaald. Dit komt door 7 nieuwe vondsten met in totaal een voorraad van 13 miljard m³ en door een herevaluatie van bestaande voorraden met 51 miljard m³. De aardoliereserves bedragen per 1 januari 2004 45,4 mln. m³, maar liefst 34% meer dan een jaar daarvoor.

De NAM heeft in juli plannen openbaar gemaakt om een warmtekrachtcentrale (WKK) te bouwen bij het olieveld Schoonebeek in Drenthe. Het bedrijf heeft een vergunning aangevraagd om het veld opnieuw te gaan exploiteren. De WKK zou per dag 6000-9000 m³ stoom moeten maken voor injectie in het veld. Het water is afkomstig van een waterzuiveringsinstallatie bij Nieuw Amsterdam. Daarbij wordt tevens 120 tot 150 MW elektriciteit opgewekt, die bestemd is voor de elektriciteitsmarkt. In 2005 neemt de NAM een definitief besluit over de oliewinning.

EZ-minister Brinkhorst wilde eerder dit jaar een belastingvoordeel gunnen aan oliemaatschappijen die op de Noordzee gas willen winnen in kleine velden. In oktober heeft hij echter aan de Tweede Kamer geschreven dat hij daarvan afziet, omdat hij zich zorgen maakt over teruglopende investeringen in de gaswinning. De organisatie van de maatschappijen die gas winnen op zee, Nogepa, stelt dat het mede komt door een verandering in de belasting. Per 1 januari 2003 werd de mogelijkheid om investeringen vervroegd af te schrijven afgeschaft. Inmiddels heeft een onderzoek van het CPB uitgewezen dat herinvoering van dat belastingvoordeel niet zinvol is bij de huidige hoge olieprijs. Veel velden zijn nu ook zonder willekeurige afschrijving rendabel te exploiteren.

Gaswinning in de Waddenzee

Januari

Uit gesprekken die diverse betrokkenen hebben gevoerd met de Adviesgroep Waddenzeebeleid (AGW, of ook bekend als de commissie Meijer) blijkt dat de kans groot is dat in de nabije toekomst in de Waddenzee toch gas wordt gewonnen. De commissie-Meijer brengt in februari een advies uit aan de regering over het Waddenzeebeleid.

Februari

De Adviesgroep Waddenzeebeleid zal op 15 maart 2004 advies uitbrengen aan het kabinet over onder meer het winnen van aardgas in dit gebied. Dat is enkele weken later dan de bedoeling was. De AGW zegt meer tijd nodig te hebben om documenten te bestuderen en gesprekken te voeren met belanghebbenden en deskundigen op het gebied van natuur, visserij en gaswinning, om op grond daarvan tot een afgewogen oordeel te komen. De AGW heeft, sinds zij eind oktober met haar werk begon, onderzoeken van wetenschappers, onderzoeksinstituten, en belangenorganisaties bestudeerd. Vervolgens heeft zij zich uitgebreid mondeling laten informeren door onafhankelijke wetenschappers en belanghebbenden van natuur- en milieuorganisaties, de schelpdiervisserij en de gasindustrie. De AGW heeft ook gesproken met noordelijke lokale en regionale bestuurders en met een delegatie van de Raad voor de Wadden. De komende weken heeft de AGW nodig om een advies op te stellen dat aangeeft op welke punten het kabinet beslissingen zou moeten nemen om de politieke en maatschappelijke impasse te doorbreken en over een langere periode te komen tot verantwoord beleid tot behoud van de Waddenzee.

Negen prominente natuur- en milieuorganisaties hebben in maart een front gevormd tegen gaswinning onder de Waddenzee. Ook willen de organisaties dat de kokkelvisserij in de Waddenzee stopt en de mosselvisserij wordt verduurzaamd. De Waddenvereniging, Natuurmonumenten, het Wereldnatuurfonds, Greenpeace, Stichting Natuur en Milieu, Vogelbescherming Nederland, De 12 Milieufederaties, Stichting Wilde Kokkels en De Landschappen zijn na onderling overleg tot de conclusie gekomen dat nog niet is aangetoond dat gaswinning onder Waddenzee zonder ecologische schade kan plaatsvinden. De organisaties reageren hiermee op de uitgelekte conclusies die de AGW in een rapport trekt. Volgens dat rapport bestaan er weinig risico's voor de natuur als er schuin vanaf de wal onder de Waddenzee naar gas wordt geboord.

Maart

De publicatie van een lang verwacht adviesrapport over de Waddenzee ging in maart toch niet door als gevolg van 'nieuwe richtlijnen van premier Balkenende'. Na de dood van prinses Juliana werd besloten dat de bijeenkomst zou doorgaan, maar een sober karakter zou hebben. Nu is de hele zaak toch geannuleerd. Het bewuste rapport is omstreden, omdat naar verluidt de opstellers, onder leiding van oud PvdA-voorman Meijer, positief staan tegenover gaswinning onder de Waddenzee. Verder zou de commissie aanbevelen dat de omstreden kokkelvisserij zeven jaar de tijd krijgt om te schakelen naar een milieuvriendelijkere vorm van vissen. Het derde advies slaat volgens ingewijden op de oprichting van een Waddenautoriteit, naar het voorbeeld van de landdrost in de zuidelijke IJsselmeerpolders. Die moet zowel regelgevende als uitvoerende bevoegdheden krijgen, ter vervanging van de ruim vijftig overheden en organisaties die nu over het Waddengebied gaan.

April

Op 1 april presenteert de Adviesgroep Waddenzeebeleid haar rapport 'Ruimte voor de wadden'. Er zijn geen ecologische gronden om te wachten met het winnen van het gas onder de Waddenzee en bovendien dringt de tijd. De commissie-Meijer wijst erop dat de bestaande, reeds geboorde, putten snel moeten worden benut. Zoniet dan zullen de putten tussen nu en enkele jaren niet meer voor winning geschikt zijn. De adviesgroep koppelt in het rapport het winnen van gas aan het investeren in het Wad. Het gas kan de staat tussen de € 2,5 en de 9,5 miljard opleveren. Daarvan moet € 750 à 800 mln. weer terug naar het onderhoud van de Waddenzee. De natuurorganisaties keuren de conclusies van de commissie af. Het kabinet is van plan om nog voor het zomerreces met een reactie op het advies komen.

In de Tweede Kamer is in april een meerderheid te vinden voor winning van gas onder de Waddenzee. De grootste regeringspartij CDA liet zich overtuigen door het rapport van de commissie-Meijer. Ook VVD en LPF vinden dat de NAM met schuine boringen vanaf de wal aardgas onder de Waddenzee mag winnen. Als aan strikte voorwaarden wordt voldaan zijn er geen ecologische bezwaren tegen deze methode, zo meent de Adviesgroep Waddenzeebeleid.

Mei

In mei dreigt de Europese Commissie bij monde van milieucommissaris Wallström de plannen van de Nederlandse regering voor gasboringen in de Waddenzee te dwarsbomen. De commissie-Meijer heeft de regering geadviseerd gasboringen in de Waddenzee toe te staan. Centraal argument van Meijer is de verwachting dat zand uit de Noordzee na enige tijd de bodemdaling in de Waddenzee, veroorzaakt door gasborin-

gen, zal compenseren. Wallström vindt echter dat op ieder moment aan de Europese natuurwetten zoals de vogel- en habitatrichtlijn moet worden voldaan. Natuurcompensatie voor de Waddenzee, zoals voorzien in het advies van de commissie, vindt Wallström niet acceptabel. De Commissie zal de Nederlandse autoriteiten in een aan de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland gerichte brief herinneren aan de verplichtingen die voortvloeien uit de vogel- en habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG). Het is uitzonderlijk dat de Commissie al tegen een regeringsbesluit bezwaar maakt nog voordat het formeel is genomen.

Juni

De ministerraad heeft in juni ingestemd met toezending aan de Tweede Kamer van de kabinetsreactie op het advies van de Adviesgroep Waddenzeebeleid. Het betreft een integraal pakket met voorstellen. Zo komt er een fonds van € 500 mln. voor de verbetering van de natuur en duurzame economische ontwikkeling in het Waddengebied. Verder doet het kabinet onder meer uitspraken over gaswinning, schelpdiervisserij en de bestuurlijke organisatie van het Waddengebied. De Adviesgroep Waddenzeebeleid bracht 1 april 2004 advies uit over gaswinning en schelpdiervisserij in relatie tot de natuur. Het kabinet is het eens met de conclusie van de adviesgroep dat een offensieve strategie geboden is om de hoofddoelstelling ('de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap') te kunnen waarmaken.

Oktober

De voorzitter van de Waddenvereniging stelt in oktober dat de beslissing om te beginnen met gasboringen in de Waddenzee niet meer kan worden tegengehouden. De Waddenvereniging blijft tegen de boringen, maar wil straks wel meepraten over de verdeling van het geld dat de gaswinning oplevert. De vereniging moet zich na het besluit van de Tweede Kamer op 9 november praktisch opstellen en zo veel mogelijk geld voor de bescherming van het wad zien binnen te halen. De hoogte van dat bedrag moet volgens de leden los staan van de opbrengsten van het waddengas. Volgens berekeningen van de Waddenvereniging is er voor het herstel van het waddengebied minimaal € 1,3 miljard nodig. Het kabinet wil daarvoor € 500 mln. uittrekken.

In oktober blijkt uit een opiniepeiling die onderzoeksbureau Interview-NSS in opdracht van de NAM heeft gehouden dat driekwart van de Nederlanders het goed vindt dat er gas gewonnen wordt onder de Waddenzee. Ook blijkt dat zes van de tien Nederlanders het er mee eens is dat het kabinet daadwerkelijk toestemming heeft gegeven voor nieuwe gaswinning onder de Waddenzee. Het onderzoek laat verder zien dat er weinig verschillen in opvattingen zijn naar regio en urbanisatiegraad. Wel staan Nederlanders in stedelijke gebieden iets gereserveerder tegenover gaswinning onder de Waddenzee dan inwoners van meer landelijke gebieden. De uitkomsten van het onderzoek zijn in lijn met eerdere opiniepeilingen naar gaswinning onder de Waddenzee. In 2002 bleek uit een opinieonderzoek ook al dat een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking voor gaswinning onder de Waddenzee is.

Uit een enquête die in oktober is uitgevoerd in opdracht van het Dagblad van het Noorden blijkt dat ruim de helft van de bevolking van de 3 noordelijke provincies aardgaswinning beschouwt als een bedreiging voor de Waddenzee. Slechts een kwart van de noorderlingen is voorstander van de winning van waddengas. Jongeren zijn vaker tegen dan ouderen. Naarmate mensen verder weg van de kust wonen, lijken zij

zich minder zorgen te maken over de toekomst van het Waddengebied. In Friesland is het verzet tegen de gaswinning het grootst. De Drenten maken de minste bezwaren tegen aardgaswinning. Op Texel wordt een waddenconferentie gehouden waar de milieubeweging, de overheid en het bedrijfsleven praten over de toekomst van het waddengebied. Belangrijk punt van discussie is het voornemen van de regering om winning van het waddengas toe te staan.

De vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu van de Tweede Kamer spreekt in oktober met tal van betrokkenen over de problematiek van het Waddengebied. Dit ter voorbereiding op een kamerdebat over de regio in de tweede week van november. Belangrijkste onderwerp van gesprek zal zijn de opvatting van het kabinet dat onder de Waddenzee weer naar gas mag worden geboord. De gaswinning moet wel geschieden door schuin te boren vanaf het vasteland en 'met de hand aan de kraan'. Zodra zich ongewenste effecten voordoen, zoals bodemdaling, moet de kraan weer dicht. Hoewel bij vertegenwoordigers van natuur- en milieuorganisaties de twijfels over schadelijke effecten van gaswinning de afgelopen jaren zijn afgenomen blijft voor hen het voorzorgsprincipe vooropstaan. Noordelijke bestuurders pleiten tijdens de hoorzitting voor meer financiële steun voor het Waddengebied dan het kabinet wil verstrekken. Een commissie onder leiding van Wim Meijer adviseerde het kabinet in april van dit jaar om weer gaswinning toe te staan, op voorwaarde dat € 750 mln. zou worden geïnvesteerd in de ontwikkeling van het gebied. Het kabinet wil de komende twintig jaar niet meer dan € 500 mln. in het Waddengebied steken. De Groningse commissaris van de koningin Hans Alders vindt dat veel te weinig. Volgens hem kampt het gebied nu al jaren met een investeringsachterstand.

November

De Raad voor de Wadden wil dat het kabinet de rijksbijdrage aan het waddenfonds verhoogt van € 500 mln. tot € 800 miljoen. Dat is broodnodig voor investeringen in de natuur en economie van het gebied. Eerder maakten provincies, milieubeweging, D66 en SGP al bezwaar tegen de in hun ogen te geringe storting van de staat in het fonds. De natuurclubs eisen € 1,28 miljard. De andere partijen sluiten aan bij het advies van de commissie-Meijer. Die adviseerde de regering dit voorjaar over te gaan tot extra gaswinning in het gebied en daaruit zo'n € 800 mln. voor natuurherstel en economie te gebruiken. De Tweede Kamer spreekt zich er op 9 november over uit.

In november zegt GroenLinks-Europarlementariër Buitenweg op basis van uitspraken van EU-milieucmissaris Margot Wallström dat de Europese Commissie overweegt Nederland geen vergunning te verstrekken voor aardgaswinning in de Waddenzee. Het Europees Hof van Justitie deed begin september uitspraak over de kokkelvisserij in de Waddenzee. Het hof oordeelde dat alleen een vergunning voor het vissen naar kokkels mocht worden afgegeven als het bewijs is geleverd dat er geen significante schade ontstaat aan een natuurgebied dat onder de habitatrictlijn valt. Daarom concludeert Buitenweg dat de Nederlandse plannen voor gaswinning in de Waddenzee volgens de Europese Commissie illegaal zijn. De Europese Commissie heeft Nederland dit voorjaar al een 'waarschuwingbrief' gestuurd over de plannen voor aardgaswinning, met daarin het verzoek zich aan de verplichtingen te houden.

Tijdens een debat in de Tweede Kamer in november zegt Minister Dekker van VROM geen extra geld uit te willen trekken voor milieu-investeringen in de Waddenzee. Ze vindt een € 0,5 miljard meer dan genoeg. De Tweede Kamer had eerder om € 800

mln. gevraagd, hetzelfde bedrag als eerder door de commissie-Meijer was begroot voor natuurbeheer en investeringen in duurzame energie. De € 500 mln. belandt in een Waddenfonds en wordt uitgesmeerd over een periode van twintig jaar. PvdA, Groen-Links en SP vinden dat de onzekerheid over de gevolgen van gaswinning nog steeds te groot is. Het kabinet denkt echter dat eventuele bodemdaling ruimschoots wordt gecompenseerd door nieuwe zandafzettingen. Bovendien stopt de gaswinning zodra de bodemdaling sneller inzet dan verwacht.

Kostenreductie Gasunie

In september kondigt de NV Nederlandse Gasunie in Groningen aan dat in 2005 de kosten naar beneden moeten. De budgetten voor 2005 mogen die van dit jaar niet overschrijden. Dit betekent dat globaal 10 tot 15% in de kosten moet worden gesneden omdat bepaalde extra uitgaven onontkoombaar zijn. Concrete zaken waarop worden nog niet genoemd, maar het kerstpakket gaat in ieder geval wel verdwijnen. De kostenbeheersingronde zal geen personele gevolgen hebben. Door de regulering en liberalisering en daarmee gepaard gaande splitsing van afdelingen en kantoren zijn alleen maar meer mensen nodig. Bij Gasunie werken momenteel bijna 1500 mensen. In 1998 waren dat er nog 1650. Een van de grote kostenreducties die Gasunie hoopt te halen, is door oude computersystemen minder lang stand-by te laten staan.

Milieueffecten

De provincie Groningen maakte in juni bekend dat in 2003 ruim € 3 mln. is uitgegeven aan maatregelen rondom de bodemdaling door aardgaswinning in de provincie Groningen. Daarmee komt het totaal uitgekeerde bedrag sinds 1984 op ruim € 160 mln. uit. Voor mogelijke schade in de toekomst is nog € 328 mln. beschikbaar. Het geld wordt toegekend door de Commissie Bodemdaling, waarin leden zitten die zijn benoemd door de provincie Groningen en de exploitant van het Nederlandse aardgas, de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM). Deze 2 partijen sloten in 1983 een overeenkomst waarin onder meer de vergoeding van allerlei kosten wordt geregeld. De commissie kreeg het afgelopen jaar 58 verzoeken tot schadevergoeding.

Bij het plaatsje Geelbroek, ten zuiden van Assen, heeft zich in juni een kleine aardbeving voorgedaan. De schok had een kracht van 2,8 op de schaal van Richter. De beving heeft vermoedelijk te maken met de gaswinning in het nabijgelegen gasveld Eleveld. Het is de elfde aardbeving in het gebied sinds 1991 en de zwaarste tot nu toe. Er zijn geen meldingen gedaan van schade.

De Noordelijke Overleggroep Bodemdalingen en Bodemtrillingen (NOBB) beweert in augustus dat de NAM bij metingen bewust uitgaat van gemiddelden om daarmee uitschieters te verhullen. De NAM is het niet eens met de beschuldigingen dat zij de resultaten van metingen naar bodemdaling zou manipuleren. Weliswaar wordt toegegeven dat er met gemiddelden wordt gewerkt, maar dat is noodzaak omdat bodemdaling niet alleen door gaswinning wordt veroorzaakt. Andere oorzaken van bodemdaling zijn verkeer, bouwwerkzaamheden en veranderingen in de grondwaterstand. De Drents/Fries/Groningse actiegroep NOBB beweert ook dat de bodemdaling op sommige plaatsen in de provincie Groningen als gevolg van de gaswinning tot circa 70 centimeter kan oplopen. Men baseert zich op cijfers waaruit blijkt dat het Slochterveld nog maar voor een derde zou zijn leeggehaald. Volgens de NAM is het gasveld bij

Slochteren al voor tweederde leeggehaald. Men gaat er nog steeds van uit dat de bodemdaling circa 45 centimeter zal bedragen.

Overeenkomst Gazprom en Gasunie

In juli hebben het Russische Gazprom en Gasunie een overeenkomst getekend voor strategische samenwerking om zo de flexibiliteit van beide bedrijven te versterken. Gazprom en Gasunie zullen zo in staat zijn directer te reageren op dag- en seizoensinvloeden op de vraag van eindgebruikers. Beide bedrijven focussen tevens op een aantal andere zaken, zoals globalisering van de Europese gasmarkt, Europese energiepolitiek, leveringszekerheid en de invloed van de gasmarktliberalisering op leveranciers. Omtrent management en dienstverlening van gas zullen de bedrijven informatie en ervaring gaan uitwisselen. In 1999 tekenden Gasunie en Gazprom al een overeenkomst voor strategische samenwerking, nadat Gasunie een langetermijn overeenkomst had getekend voor import van 80 mld. m³ gas gedurende 20 jaar. In 2003 leverde Gazprom 2,3 mld. m³ gas aan Nederland.

Shell: inschatting voorraden

Het olieconcern Shell maakt in januari bekend dat de bewezen reserves omgerekend 3,9 miljard vaten kleiner (1/5 van eerdere schattingen) zijn. Shell zegt dat de bijstelling op de korte termijn geen effect heeft op de productie. Tevens zegt het concern dat de financiële cijfers over de afgelopen jaren niet hoeven te worden bijgesteld. Onduidelijk is in hoeverre de resultaten in de toekomst worden aangetast. Negentig procent van de aanpassing heeft betrekking op gas- en olievelden die nog niet in ontwikkeling zijn.

Shell heeft besloten de publicatie van het jaarverslag tot eind mei uit te stellen vanwege 'voortgaand technisch onderzoek en het werk dat nodig is om op juiste wijze de informatie gerelateerd aan de reserves uit eerdere jaren weer te kunnen geven'. Shell en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) melden ook dat AFM een onderzoek is begonnen naar mogelijke aandelenhandel met misbruik van voorkennis bij Koninklijke/Shell Groep. Shell zegt dat het ook verantwoording moet afleggen bij het beursbedrijf Euronext en de financiële toezichthouder van het Verenigd Koninkrijk.

In Londen worden de uitkomsten gepresenteerd van het onderzoek dat Shell door advocatenkantoor Davis Polk & Wardwell heeft laten uitvoeren naar de onverwachte afwaardering van de olie- en gasreserves in januari. Enkele conclusies zijn dat binnen de directie van de Koninklijke/Shell Groep sprake is geweest van ongepast gedrag en dat de procedures die binnen Shell werden gehanteerd voor het boeken van reserves ernstig tekort schoten. Die afwaardering schokte het vertrouwen van beleggers en leidde in maart tot het gedwongen vertrek van topman Phil Watts en bestuurder Walter van de Vijver, verantwoordelijk voor de olie- en gaswinning. Uit het [rapport](#) blijkt ook dat de conerndirectie van Shell sinds februari 2002 op de hoogte was van ernstige problemen bij het op peil houden van de olie- en gasreserves. De directie stelde de buitenwereld hiervan echter pas in januari 2004 op de hoogte.

De Koninklijke/Shell Groep stelt in mei de bewezen reserves weer verder naar beneden. De oliemaatschappij boekte nog eens 112 mln. vaten af voor een project in Canada. De totale bijstelling komt daarmee op 4,47 miljard vaten.

Bij de presentatie in oktober van de resultaten over het derde kwartaal maakt de Koninklijke/Shell Groep bekend dat mogelijk begin 2005 nog eens 900 mln. vaten olie moeten worden afgewaardeerd. Volgens Shell tonen de onderzoeken uit het veld en van verschillende experts aan dat de eerdere reducties waarschijnlijk passend zijn. Maar toch houdt het concern een slag om de arm, omdat de timing en de omvang van de aanpassingen continu opnieuw worden bekeken. Er zijn verschillende partijen die zich hier mee bezighouden.

Zwavelvrije benzine

In februari blijkt dat zwavelvrije benzine in Duitsland, de VS en Japan al in ruime mate beschikbaar of zelfs verplicht, maar in Nederland niet. Volgens Europese afspraken moet de brandstof vanaf 1 januari 2005 in ruime mate beschikbaar zijn. Doordat het benodigde geld ontbreekt, heeft Nederland nog niets kunnen doen aan stimulering van zwavelvrije benzine. Nederland zal wel voldoen aan de richtlijn van de Europese Unie. Bij de verbranding van zwavel komt zwaveldioxide vrij. Deze stof is verantwoordelijk voor zure regen. Om die tegen te gaan zijn de Europese regels voor zwavel in benzine en diesel al strenger geworden. Zat er in een kilo benzine 4 jaar geleden nog 500 microgram zwavel, nu is dat ongeveer 150 microgram en in 2005 moet het 50 microgram zijn.